

Ігрові та дискусійні методи проведення уроків історії

Ачкасов А. Є., ЗШ № 25, м. Харків

Ігрова форма уроку дає можливість створити ситуації для виявлення індивідуальної творчості, знаходження учнями досвіду дій у нестандартних ситуаціях. Я пропоную конкурс-гру, яку можна провести при завершенні курсу «Історії Стародавнього світу». У конкурс-грі беруть участь всі учні класу. Клас ділиться на дві команди. Можна провести такі конкурси.

«Вітання команд» (домашнє завдання)

Команди в театралізованій формі представляють країну або місто древнього миру, звідки «прибули» на змагання (наприклад: Фіви, Вавилон, Афіни, Ольвію, Спарту, Рим і ін.).

«Знайди на карті»

Представникам команд пропонується витягнути картку з назвою країни, а потім підібрати пов'язані із цією країною таблички, на яких записані назви частин світу, гірських масивів, рік, рівнин, міст, перераховані найважливіші події в історії країни. Таблички прикріплюються на відповідні місця настінних карт. На виконання завдання приділяється 3 хв.

Конкурс «Невідома земля»

Як альтернативний може бути проведений конкурс «Невідома земля».

Команди одержують фрагменти контурної карти із зображенням певної країни Давнього світу. Необхідно упізнати країну, описати її місце розташування, назвати ріки, які протікають по її території, розповісти про вплив кліматичних умов на життя й заняття населення країни.

«Уявна історична подорож»

Ведучий пропонує команді здійснити уявну історичну подорож у часі. Оцінюючи цей конкурс, журі може враховувати грамотність і логіку викладу, повноту й правильність висвітлення історичних фактів і деталей епохи, власне ставлення до описуваних подій.

Зразки завдань

1. Уявіть себе на місці єгиптянина (мешканця Китаю), що потрапив у країну, де люди спілкуються за допомогою малюнків. Як би ви зобразили історію Давнього Єгипту (*Китаю*)?

2. Уявіть, що ви опинилися в Давньому Єгипті (або в іншій древній країні). Ми вирушаємо на екскурсію цією країною. Щоб не виглядати серед жителів «білими воронами», нам потрібно змінити свій одяг на звичайну для очей єгиптян вбрання. Виберіть собі відповідний одяг, перуку, прикраси, взуття. Спробуйте намалювати свій новий одяг, назвіть кожний предмет.
3. Уявіть, що ви за допомогою машини часу перенеслися до Південного Дворіччя (або іншої давньої країни). Вам удалося провести один день у місцевій школі. Складіть розповідь про те, як минув цей день. Що ви там вивчали? Якщо це були різні предмети, то які? Чим відрізнялися порядки в тій школі від сучасних шкіл?
4. Складіть розповідь від імені китайського купця, що побував у Римі II ст. до н. е. Що його найбільше здивувало, що сподобалося, що — ні?

У старших класах психологічні механізми ігрової діяльності спираються на фундаментальні потреби особистості в самовираженні, самоствердженні, самовизначенні, саморегуляції й самореалізації. Виходячи зі свого досвіду роботи, хочу відзначити, що дуже цікаво проходять *рольові ігри*. Рольові ігри доцільно використати при узагальненні матеріалу.

Рольові ігри вдало проходять (залежно від класу маються на увазі потенційні можливості учнів) починаючи з 6–7-го класу.

Рольові ігри, на мій погляд, дуже вдало проводяться у формі «прес-конференції» (у цьому випадку працює весь клас). Як правило, найбільш підготовлені учні виконують роль історичних особистостей, а всі інші журналістів. Спочатку «історичні особистості» розповідають про себе й про свій «внесок» в історію, після чого підключаються «журналісти». Чим складніше й суперечливіше питання, тим гра проходить цікавіше. Як правило, учитель виконує роль ведучого «прес-конференції», але може виступати й у ролі «журналіста».

Я пропоную такі теми й ролі для проведення рольових ігор:

- 6 клас, тема: «Падіння республіки та рання імперія» (Помпей, Цезар, Антоній, Октавіан);

**Гра — явище на-
прочуд тонке,
воно не витри-
мує фальші та
брутальності.
Спримітизова-
ні — так звані
псевдоігри —
мають, антиви-
ховний та анти-
розвивальний
ефект, вони
вульгаризують
навчання, по-
збавляють його
інтелектуаль-
ності.**

О. І. Пометун,
Г. О. Фрейман

- 7 клас, історія України, тема: «Київська держава у др. пол. XI — пер. пол. XIII ст.» (князі — Олег, Ігор, Ольга, Святослав, Володимир Великий, Ярослав Мудрий);
- 8 клас, історія України, теми: «Українські землі в XVI ст.» та «Українські землі у пер. пол. XVII ст.» (Дмитро Вишневецький, К. Косинський, С. Наливайко, П. Конашевич-Сагайдачний);
- 8 клас, історія України, тема: «Українські землі в 60–80-ті роки XVII століття» (Б. Хмельницький, І. Виговський, Ю. Хмельницький, П. Дорошенко, Д. Многогрішний, І. Сірко, І. Самойлович, І. Брюховецький, П. Тетеря);
- 8 клас, історія України, тема: «Українські землі наприкінці XVII — у першій половині XVIII ст.» (І. Мазепа, Карл XII, Петро II, П. Орлик, П. Полуботок, Д. Аполто, І. Скоропадський, Єлизавета, К. Розумовський, Катерина II);
- 8 клас, всесвітня історія, тема: « Великі географічні відкриття: зустріч цивілізацій» (Бартоломеу Діаш, Васко да Гама, Христофор Колумб, Фернан Магеллан);
- 8 клас, всесвітня історія, тема: «Реформація і Контрреформація» (Мартін Лютер, Томас Мюнцер, Жан Кальвін, Ігнатій Лойола);
- 8 клас, всесвітня історія, тема: «Західноєвропейські держави в XVI — першій половині XVII ст.» (Генріх IV, кардинал Ришельє, Філіпп II, Вільгельм Оранський, Єлизавета I);
- 8 клас, всесвітня історія, тема: «Криза старого порядку, початок модернізації» (Карл I, О. Кромвель, Людовік XIV, Фрідріх II, Петро I, Катерина II);
- 9 клас, історія України, теми: «Українські землі в складі Російської та Австрійської імперій наприкінці XVIII — у першій третині XIX ст.» та «Соціально-економічне життя народу та український національний рух у пер. пол. XIX ст.» (У. Кармалюк, П. Пестель, Микола I, М. Костомаров);
- 9 клас, всесвітня історія, тема: « Велика Французька Революція кінця XVIII ст. Європа в період Наполеонівських війн.» (Вольтер, Руссо, Месьє, Дідро, Людовик XVI, Робесп'єр, Наполеон);
- 9 клас, всесвітня історія, тема: «Європа й Америка у добу об'єднання і модернізації суспільства» (Д. Гарібальді, О. Бісмарк, Вільгельм I, Лінкольн, генерал Грант, генерал Лі);
- 10 клас, історія України, тема: «Українська державність в 1917–1921 рр.» (Ленін, Грушевський, Махно, Денікін, Петлюра, Скоропадський);
- 10 клас, всесвітня історія, тема: «Перша світова війна 1914–1918 рр.» (лідери держав, що беруть участь у війні);
- 11 клас, всесвітня історія, тема: «Світ у період економічної кризи 1929–1933 рр. та подолання її наслідків» (лідери держав);
- 11 клас, всесвітня історія, тема: «Назрівання Другої світової війни» (лідери держав);
- 11 клас, всесвітня історія, тема: «Друга світова війна» (лідери держав);
- 12 клас, всесвітня історія, тема: «Американський континент: США, Канада та Латинська Америка (1945 р. — початок XXI ст.» (Трумен, Ейзенхауер, Мартін Лютер Кінг, Кеннеді, Л. Джонс, Ніксон, Картер, Рейган, Клінтон, Буш, Обама);
- 12 клас, всесвітня історія, тема: «Країни Центральної та Східної Європи (1945 р. — початок XXI ст.» (Сталін, Хрушов, Брежнєв, Горбачов, Єльцин, Кравчук);
- 12 клас, історія України, тема: «Відновлення незалежності України та розпад Радянського союзу (1985–1991)» (Горбачов, Щербицький, Кравчук, Чорновіл).

Найважливішим завданням системи освіти сьогодні є створення сприятливих умов для розвитку високоосвіченої, творчої й активної особистості. Національна доктрина розвитку освіти в Україні в XXI сторіччі передбачає корінне відновлення історичної освіти з метою забезпечення становлення демократичного суспільства й розвитку громадянської компетентності в учнів, а особливо у випускників шкіл.

Громадянська компетентність передбачає такі здібності:

- орієнтуватися в проблемах сучасного суспільно-політичного життя в Україні, знати процедури участі в діяльності політичних інститутів демократичної держави, органів місцевого самоврядування;
- застосовувати процедури й технології захисту власних інтересів, прав і свобод своїх та інших громадян, виконання цих обов'язків у межах місцевої громади й держави взагалі;
- застосовувати способи й стратегії взаємодії з органами державної влади на користь собі й громадськості;
- використати способи діяльності й моделі поведінки, які відповідають чинному законодавству України, задовольняють власні інтереси особи й захищають права людини й громадянина;
- робити свідомий вибір і застосовувати демократичні технології прийняття індивідуальних і колективних рішень, з огляду на інтереси й потреби громадян, представників певного співтовариства, суспільства й держави.

Тому вивчення історії в школі повинне забезпечити співтворчість учня й учителя, збуджувати інтелектуальну активність школяра, готувати його до активної участі в суспільному

**Багато чого
я навчився від
своїх наставни-
ків, ще біль-
ше — у своїх то-
варишів, але
понад усе — від
своїх учнів.**
Талмуд

житті. Один зі шляхів реалізації цього завдання полягає в удосконаленні методів навчання, спрямуванні їх на активну пізнавальну діяльність учнів, залученні до самостійного осмислювання проблем, чому сприяє впровадження інтерактивних технологій, зокрема дискусійних методів.

Більшість учених розглядають дискусію не як окремий метод, а як групу методів, побудованих на організації обміну думками між учасниками навчального процесу. Дискусійні методи використовуються на різних етапах уроку й основними їхніми ознаками є:

- наявність проблемної ситуації, створеної за допомогою дискусійного питання;
- змістовна спрямованість самореалізації учнів — спілкування заради поглибленого вивчення проблеми під час пошуку різних методів для вираження власних думок;
- комунікативна основа — одержання учнями знань під час спілкування одного з іншим і вчителем заради роботи в певній групі для виконання колективного завдання, під час створення загального групового підходу й дотримання правил суспільної пошукової діяльності;
- логічна побудова методу: теза — аргумент — спростування або доведення тези;
- організаційна завершеність: створення проблемної ситуації — її обговорення — ухвалення погодженого рішення — підбиття підсумків.

Найчастіше до них відносять дебати, «круглий стіл», засідання експертної групи (панельна дискусія), форум, «робота в групах», судові засідання.

Дебати — це різновид дискусії, що використовується для обговорень тем, щодо яких існують протилежні погляди вчених. Мета такої дискусії — навчити учнів висловлювати власне ставлення до подій і в такий спосіб

переконати інших у правильності своєї позиції, крім відвертих нападів на інших учасників дебатів, тому увага акцентується на створенні дружньої, товариської атмосфери дискусії.

Як правило, дебати відбуваються за такою схемою:

- розподіл класу на команди, групи (кількість груп залежить від кількості точок зору);
- оголошення теми дебатів і визначення регламенту їх проведення;
- підготовка груп, розподіл ролей, рішення, як використати час. На цьому етапі члени груп можуть ставити один одному питання, коментувати виступи іншої сторони, використовувати візуальні засоби тощо. Представники груп заздалегідь визначають послідовність виступів;
- безпосередньо дебати;
- підбиття підсумків: таємним голосуванням визначається більшість прихильників тієї або іншої точки зору.

Прикладом дебатів може бути організація обговорення на уроці таких питань:

- Історія України 8 клас: «Чи можна назвати період гетьманства К. Розумовського періодом відродження української автономності?». Відповідь обґрунтуйте.
- Історія України 8 клас: Чи правильне твердження: «Україна після закінчення національно-визвольної війни в другій половині XVII ст. мала всі підстави й можливості для суверенного державного життя?»
- Всесвітня історія 7 клас: «Хрестові походи — перемога або поразка християнської церкви?».
- Історія України 7 клас: Чи правильна назва «Литовська Русь»?

«Круглий стіл» — дискусія невеликої групи учнів (не більше п'яти) з обговоренням пев-

Найкраще, що ми можемо дати нашим дітям, — це навчити їх любити себе.

Хей

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

**КОМПЛЕКСНИЙ ЗОШИТ
для контролю знань
БЛАНК-ЗАМОВЛЕННЯ**

КОМПЛЕКСНИЙ ЗОШИТ для КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

УСІ НЕОБХІДНІ ФОРМИ КОНТРОЛЮ — В ОДНОМУ ЗОШИТІ! ПОТОЧНИЙ І ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Я, _____	Клас _____	Код видання _____	Мова: укр./рос. _____	Кількість _____	(тел.), Ціна, грн. _____
замовляю	5 клас	128 - Г10284	☐ ☐	☐	9,00
КОМПЛЕКСНИЙ ЗОШИТ	7 клас	128 - Г10285У	☐ ☐	☐	9,00
для контролю знань	8 клас	128 - Г10286У	☐ ☐	☐	9,00
з ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	9 клас	128 - Г10293У	☐ ☐	☐	9,00

Оплату гарантую

Дуже просимо Вас обов'язково вказати повну зворотну адресу на конверті

Ви можете замовити ці посібники післяплатою, скориставшись послугами служби «Книга-поштою»:

а/с 3355, Харків, 61045, (057)717-74-55, pochta@ranok.kharkov.ua

УВАГА! Поштовий збір за здійснення післяплати складає 4,8 % від сплачуваної суми, але не менше ніж 5,00 грн. Вартість поштової доставки — 6,95 грн.

ного питання, що передбачає спілкування учнів одного з одним і з іншими учнями класу.

Такий вид дискусії є досить конструктивним. Кожний учасник «круглого стола» має однакове право на висловлення власної думки, а обов'язковою умовою участі в дискусії є необхідність аргументації особистої точки зору кожним учасником «круглого стола».

Дискусія у вигляді «круглого стола» проводиться за подібною з дебатами схемою:

- визначення позиції окремих осіб або мікрогруп, одержання завдань для створення проблемної ситуації, імовірні варіанти обговорення теми;
- визначення виявлених позицій і формування мікрогрупи;
- виступи представників мікрогрупи;
- обговорення проблеми всіма учнями класу по певному регламенті;
- підбиття підсумків: визначення ступеня виконання мети й завдань дискусії, характеристика діяльності мікрогрупи й найбільш яскравих представників, формулювання єдиної позиції, сприйнятої всіма учнями, визначення позицій, які були відкинуті під час обговорення; учні орієнтуються на вивчення тих питань, які з певної причини не були достатньою мірою розглянуті під час дискусії.

Метод «круглого стола» можна застосувати в процесі розглядів таких проблем, як:

- Історія України 7 клас: «Головні причини роздробленості Київської Русі»;
- Історія України 8 клас: «Причини виникнення українського козацтва»;
- Історія України 8 клас: «Руїна на українських землях — слідство визвольної війни або гетьманська боротьба за владу»;
- Історія України 8 клас: «Основні прояви антиукраїнської політики російського уряду напередодні знищення Запорізької Січі»;
- Історія України 10 клас: «Причини поразки Української Революції»;

Панельна дискусія (засідання експертної групи) — обговорення дискусійного питання маленькою групою (4–6) учнів із заздалегідь призначеним головою. Проходить у два етапи: обговорення проблеми всіма учасниками групи; виклад позиції групи у виступах. Обговорення цієї позиції з усім класом панельна дискусія не передбачає.

Цей дискусійний метод дає можливість демонструвати різні погляди з певної проблеми. Але тут дуже важливо, щоб головні учасники дискусії добре підготувалися й були компетентними в певному питанні. Так само треба контролювати, щоб особливо активні учні не прийняли на себе всю ініціативу, і строго дотримуватися регламенту (час однієї доповіді — 3–5 хв).

Схема проведення панельної дискусії

- Визначення теми й кола головних учасників (експертна група). Обговорюються організаційні питання, визначається регламент.
- Підготовка приміщення таким чином, щоб головні учасники дискусії розташувалися в центрі, а інші учасники сиділи за столами. Дискусія починається зі знайомства учнів з «експертною групою» і оголошенням теми.
- Обговорення певної проблеми головними учасниками, визначення спільно виробленої позиції.
- Підбиття підсумків.

Методом панельної дискусії можна розглянути питання, які вимагають оцінки різних поглядів на проблему, наприклад:

- Всесвітня історія 7 клас: «Хрестові походи — явище економічне, політичне або релігійно-культурне?»;
- Історія України 8 клас: «Виникнення козацтва: причина або слідство національно-визвольної боротьби українського народу?»;
- Всесвітня історія 9 клас: «Чи є Французька імперія Наполеона слідством Великої Французької революції?»;
- Всесвітня історія 11 клас: «Поразка військ Червоної Армії на початку Великої Вітчизняної війни: слідство неготовності до війни або непродумані дії керівництва?».

Форум — дискусія, під час якої група учнів розглядає певну проблему й виробляє певну позицію, яку потім обговорює з усіма учнями.

Цей вид дискусії схожий на засідання експертної групи (панельної дискусії), але він не вимагає особливої підготовчої роботи й передбачає активний обмін думками на другому етапі.

Проведення форуму відбувається в такому порядку:

- визначення теми дискусії й головних учасників обговорення (як правило, це учні, які мають високий рівень знань і творчий потенціал);
- висловлення головними учасниками власної думки щодо предмета дискусії;
- залучення всіх учнів класу до активного обговорення проблеми;
- формування головних висновків і підбиття підсумків дискусії.

Орієнтовні проблеми для обговорення можуть бути такі:

- Всесвітня історія 7 клас: «Виникнення ісламу — закономірність або випадок?»;
- Всесвітня історія 8 клас: «Великі географічні відкриття: знищення культури Америки або відкриття людству нового світу й крок уперед у розвитку цих континентів?»;
- Всесвітня історія 8 клас: «Що відіграло головну роль у боротьбі за незалежність

Хто хоче зрушити світ, нехай зрушить себе!
Сократ

- Америку: діяльність «батьків-засновників» або традиції країни?»;
- Всесвітня історія (історія України) 10 клас: «Неп — змушена міра або планомірна політика?».

«Робота в групах» (4–6 учнів) — метод, завдяки якому велика кількість учнів за короткий час має можливість обговорити якесь питання або висловити свою думку більшості учасників дискусії. Під час дискусії, в 4 (6) групах (у кожній по 4(6) учнів) протягом 6 хв учні обговорюють певну проблему, запропоновану ведучим. Потім виходить 4 (6) нових груп, сформованих у такий спосіб, щоб у кожній з них були учні, які працювали в різних дискусійних групах. У нових групах учасники обговорюють результати роботи своїх груп. «Робота в групах» — це метод, що активізує всіх присутніх, його можна використати в групах з 4, 5, 6 учнів. Якщо обговорюються різні теми, дотримують принципу: скільки учнів у групі, стільки груп.

Групи мають можливість обговорювати ту саму тему або вибирати різні теми. Якщо учні обрали другий варіант, то час роботи треба збільшити.

Метод «Роботи в групах» можна застосувати під час вивчення таких проблем:

- Історія України 7 клас: «Що, на вашу думку, мало більший вплив на розвиток культури Київської Русі: традиції й культура племен, які жили на її території, або культура Візантії?»;
- Історія України 7 клас: «Чи праві історики, називаючи правління Ярослава Мудрого вершиною розквіту Київської Русі?»;
- Історія України 7 клас: «Чи можна сказати, що Галицько-Волинська держава була правонаступником Київської Русі? Якщо «так», у яких областях це виявлялося яскравіше?»;
- Історія України 8 клас: «Яка соціальна група більше відчувала на собі гніт соціального, а яка — національно-релігійного у середині XVII ст.»;
- Історія України 10 клас: «Чи був шанс у «декабристів» досягти успіху?».

Судове засідання — дискусія з елементами ігрового моделювання. Обговорення проходить у вигляді слухання справи за участю сторони, що обвинувачує, судді й захисту. Суть цього методу полягає в тому, щоб розглянути якусь проблему не тільки з позиції сучасної людини, але й з позиції «учасників» подій. Сукупність точок зору минулого і сучасного зробить цю дискусію досить своєрідною.

Учитель відкриває слухання й розділяє клас на три групи: «прокурори», «адвокати», «присяжні».

Судове засідання проводиться за такою схемою:

- На організаційному етапі визначаються «присяжні», «адвокати», «прокурори»,

визначається тема, обсяг необхідної інформації (статистичні дані документи, додаткова література й т. д.).

- Готується приміщення таким чином, щоб учасники «справи» сиділи одне перед другом за окремими столами.
- Початок дискусії, оголошення теми, знайомство з головними учасниками.
- Виступи головних осіб («прокурори», «адвокати», «судді»), що пропонують свої аргументи з позиції того часу.
- Полеміка.
- Підбиття підсумків дискусії.

У вигляді судового засідання може бути розглянута діяльність таких особистостей:

- Історія України 7 клас: «Володимир Великий — реформатор або знищувач традицій слов'ян?»;
- Історія України 8 клас: «Гетьман І. Мазепа — зрадник або борець за незалежність України?»;
- Всесвітня історія 8 клас: «Іван Грозний — прогресивний або негативний політичний діяч?»;
- Всесвітня історія 9 клас: «Наполеон Бонапарт — визволитель або поневолювач Європи?».
- Всесвітня історія 11 клас: «Тоталітарна політика Сталіна?»;
- Всесвітня історія 11 клас: «Гітлер → нацизм → війна»

Методичні рекомендації під час підготовки уроків у формі «судового засідання»

Уроки у формі «судового засідання» належать до дискусійних методів. На уроці дискусія відбувається між «обвинуваченням» і «захистом». «Присяжні засідателі» можуть ставити тільки питання, але наприкінці «засідання» (уроку) вони виносять свій вердикт (висновки). Такі уроки можна проводити як під час вивчення нової теми (випереджальне навчання), так і при узагальненні матеріалу. У ролі «судді» виступає, як правило, учитель, але в старших класах це може бути й добре підготовлений учень. «Суб'єктом» обвинувачення визначається, як правило, політичний лідер країни.

Підготовчий процес починається з того, що клас розбивається на 3 групи: «обвинувачі» (прокурори), «захисники» (адвокати) і «присяжні засідателі». Як правило, у перші дві групи призначаються учні з більш високим рівнем успішності. Учитель збирає перші дві групи (по 6–7 чоловік у групі) і визначає з ними питання (критерії), стосовно яких буде проходити «судовий процес». Це робиться для того, щоб урок пройшов більш організовано й не було затримок. Після того як питання визначені, учитель повідомляє їх учням 3-ої групи. Учні, які ввійшли в 3 групу, повинні підготувати по 3–4 питання до «обвинувачення» і «захисту». Питання по-

Зазирніть у свої власні душі і знайдіть у них іскру правди, яку боги помістили в кожне серце і з якої тільки ви самі зможете роздути полум'я.
Сократ

винні містити аргументацію (чим цікавіше питання, тим вище оцінка).

Судове засідання

Тема. Прихід до влади А. Гітлера. Нацизм. Встановлення націонал-соціалістичної диктатури в Німеччині (Всесвітня історія 11 клас)

Обвинувачується: А. Гітлер і нацистська диктатура в ліквідації прав і свобод народу Німеччині, у розпаленні расизму й антисемітизму, в агресивній зовнішній політиці, що призвела до розв'язання Другої світової війни.

Мета: виявити причини виникнення тоталітарних режимів, їх безперспективність для соціально-політичного й економічного розвитку країн; визначити сутність нацистської диктатури, її расистський, антисемітський характер; формувати вміння аналізувати, узагальнювати, аналізувати історичний матеріал, порівнювати й робити висновки; формувати пріоритет загальнолюдських цінностей, ідей громадянського суспільства.

Тип уроку: повторювально-узагальнюючий.

Обладнання: карта «Західна Європа з 1924 по 1939 рр.»; відеоматеріали; таблиці: «прокурори», «адвокати», «присяжні», «суддя».

Хід уроку

- I. Вступ. Виступ «судді» і вступні слова «прокурора» і «адвоката».
- II. Слово надається стороні обвинувачення.
- III. Слово надається стороні захисту.
- IV. Полеміка.
- V. Слово надається присяжним (висновки). Заключні слова «прокурорів» і «адвокатів».
- VI. Заклучне слово судді (підсумки уроку, домашнє завдання, оцінки за урок).

Я наведу приклад тільки першої частини уроку, тому що матеріали й питання учні готувать самостійно.

Вступне слово вчителя

— Звичайно, дуже складно сьогодні буде нашим «адвокатам», тому що нацизм з його жорстокістю, нелюдським ставленням до людей, виправдати не можна. Але ми спробуємо зрозуміти, чому німці підтримали нацистів на виборах у рейхстаг, чому вони витягали руки у нацистському вітанні, як діяла нацистська пропаганда.

Суддя. Сьогодні ми розглядаємо справу про обвинувачення А. Гітлера і його оточення у встановленні нацистської диктатури в Німеччині, що призвела до:

1. Створення рейху, де були ліквідовані демократичні порядки, права й свободи німецького народу, де діяла найсильніша

ідеологічна пропаганда й була створена таємна політична поліція — гестапо.

2. Мілітаризації економіки Німеччини (створення зброї для війни).
3. Розробки «арійської» теорії расизму, так званої доктрини «життєвого простору Третього рейху» і розпаленню антисемітизму.
4. Агресивної зовнішньої політики Німеччини, зокрема:
  - 1) захоплення Австрії;
  - 2) захоплення Богемії й Моравії й ліквідації Чехословацької держави;
  - 3) претензій до Литви й Польщі (радянсько-німецький пакт від 23 серпня 1939 р.);
  - 4) створення антикомінтернівського пакту (вісь Берлін—Рим—Токіо).

Всі ці фактори привели до найбільшої трагедії людства — Другої світової війни.

Суддя. Вступне слово надається стороні обвинувачення.

Прокурор. Шановний суд! Обвинувачувана сторона, має намір довести вам, що Гітлер і його оточення, які прийшли до влади в Німеччині, стали проводити агресивну внутрішню й зовнішню політику, що призвела до розв'язання Другої світової війни. В результаті цієї політики були позбавлені життя десятки тисяч, а з розв'язанням війни десятки мільйонів ні в чому не винних людей. Ми вважаємо, що нацизм — це трагедія німецького народу й усіх народів Європи.

Суддя. Вступне слово надається стороні захисту.

Адвокат. Шановний суд! Ми спробуємо в чомусь виправдати підзахисних. Ми доведемо вам, що дії обвинувачуваних були наслідком «несправедливого» Версальського договору, що довів німецький народ до убогства й відчаю. Наші підзахисні ввели державне регулювання економіки, яке сприяло ліквідації безробіття. Вони мали велику підтримку серед німців і змусили їх повірити у велич німецького народу.

Дискусія — це група методів навчання, які поєднують у собі кілька різновидів обговорення (дебати, «круглий стіл», засідання експертної групи, форум, «робота в групах», судові засідання). Вони можуть використовуватися на уроках історії, починаючи з 7—8 класів, під час закріплення матеріалу, а також творчого застосування добутих учнями знань і формування ціннісних орієнтацій. Дискусійні методи однаковою мірою сприяють розвитку в учнів критичного мислення, комунікативної культури, уміння працювати з різними джерелами інформації.

Виховання — справа важка, і поліпшення його умов — один зі священних обов'язків кожної людини, бо немає нічого більш важливого, як освіта самого себе і своїх ближніх.
Сократ

ції. Але вони мають різну спрямованість. При відборі методу варто враховувати, що деякі з них, наприклад, «круглий стіл», дебати, «робота в групах» спрямовані насамперед, на вміння спілкуватися й взаємодіяти в групах. Інші — «Форум», «Панельна дискусія», дискусія з елементами ігрового моделювання — зорієнтовані на вивчення конкретно-змістового аспекту вибраної проблеми.

Підсумовуючи результати використання ігрових і дискусійних (інтерактивних) методів на уроках історії, можна зробити такі висновки:

1. Ігрові методи можна використати на різних рівнях: репродуктивному, реконструктивному й творчому; такі завдання дають можливість формувати знання термінів, дат, географічних назв та ін., тобто всіх складених елементів історичних знань школярів.
2. Найбільш ефективні ігрові й дискусійні методи при застосуванні на повторувально-узагальнюючих уроках. Це пояснюється тим, що для використання поставлених завдань учні повинні мати певний запас знань і володіти певними вміннями й навичками, які формуються на уроках історії.
3. Ігрові й інтерактивні технології можна використати під час проведення уроків будь-яких типів.
4. Ігри допомагають урізноманітнити позаурочну діяльність.
5. Використання ігрових і дискусійних методів на уроках дає можливість істотно урізноманітнити методику викладання історії, підвищити рівень пізнавального інтересу учнів.

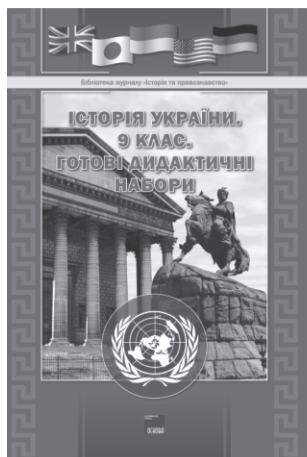
Література

1. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. — Запоріжжя: Просвіта, 2000. — 160 с.
2. Букатов В. М. Педагогічні таїнства дидактичних ігор. — М., 1997. — 127 с.
3. Гирич І. В. Роль історії в системі орієнтаційних цінностей // Історія в школах України. — 2003. — № 3, 5. — С. 8–10.
4. Гуманізація процесу навчання в школі / За ред. С. П. Бондар. — К.: Стилюс, 2001. — 256 с.
5. Комарів В. П. До питання про систему методів навчання історії в школі // Історія в школах України. — 2003. — № 3. — С. 23–26; № 5. — С. 26–30; № 6. — С. 30–35.
6. Концепція національної системи виховання. — К.: Освіта, 1994. — 5 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти // Офіційний вісник України. — 2002. — № 16. — С. 13–17.
8. Николаенко Л. Д. Ігри в педагогічному процесі: Методичні рекомендації. — М., 1998. — 228 с.
9. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник. — К.: АПН, 2003. — 192 с.
10. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посібник. — К.: АПН, 2002. — 136 с.
11. Приходченко К. В. Комплексний підхід до виховання творчої особистості // Рідна школа. — 1998. — № 4. — С. 25.
12. Родигіна Й. В. Компетентісно-орієнтований підхід до навчання. — Х., 2005. — 96 с.
13. Селевко Г. К. Сучасні технології. — М., 1998. — 260 с.
14. Сотниченко В. М. Методологічні засади самостійного навчання // Історія в школі. — 2000. — № 11. — С. 14–18.
15. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія й методика. — К.: Партнер, 1997. — 193 с.

В кожній людині — сонце. Тільки дайте йому світити.
Сократ

ІСТОРІЯ

ВГ Основа

Історія України. Готові дидактичні матеріали

8 клас – Код: 20ІПК78, 192 с.

9 клас – Код: 20ІПК99, 176 с.

Всесвітня історія. 9 клас. Готові дидактичні набори

Автор: Морозова Н. М.

Код: 20ІПК109, 144 с.

ціна кожної книги

поштова

12,60

клубна

11,34

Замовляйте зараз

- за тел.: (057) 731-96-35
- за адресою: 61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66, ВГ «Основа»
- на сайті www.osnova.com.ua
- SMS-замовлення на номер (067) 572-30-37.

Надішліть копію передплатної квитанції на будь-який журнал ВГ «Основа» та замовляйте книги за клубною ціною.

Мінімальне замовлення – 2 книги.

Вартість поштової доставки – 6,95 грн.